

ગુજરાત માર્ગ સુરક્ષા અને ટ્રાફિક નિયમ માર્ગદર્શિકા

(Gujarat Road Safety and Traffic Rules Pocket Guide)

આ પોકેટ ગાઈડ ગુજરાતના પ્રત્યેક વાહન ચાલક માટે કાનૂની સશક્તિકરણ અને માર્ગ સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવા માટેનું એક અનિવાર્ય વ્યૂહાત્મક સાધન છે. એક કાનૂની સલાહકાર તરીકે, અમે માનીએ છે કે ટ્રાફિકના કાયદાઓનું જ્ઞાન એ માત્ર દંડથી બચવાનો માર્ગ નથી, પરંતુ સુરક્ષિત ગુજરાતના નિર્માણમાં નાગરિકનો પાયાનો સહયોગ છે. મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988 અને ગુજરાત રાજ્યના નિયમોના આધારે આ માર્ગદર્શિકા તૈયાર કરવામાં આવી છે.

અનુક્રમણિકા (Index)

૧. આવશ્યક દસ્તાવેજો (Essential Documents)
૨. ટ્રાફિક નિયમો અને દંડની સૂચિ (Traffic Rules and Fine List)
૩. ઈ-ચલણ: સ્ટેટસ તપાસવા અને ચુકવણીની રીત (E-Challan: Checking & Payment)
૪. ખોટા ઈ-ચલણ અને તકરાર નિવારણ (Reporting Wrong E-Challans)
૫. પોલીસ પૂછપરછ અને અકસ્માત સમયે ફરજો (Duties during Police Questioning and Accidents)
૬. ડ્રાઇવિંગ માટે વય મર્યાદા (Age Limits for Driving)
૭. સુરક્ષિત ડ્રાઇવિંગ માટે વ્યૂહાત્મક સલાહ (Strategic Safety Tips)

૧. વાહન ચલાવતી વખતે જરૂરી દસ્તાવેજો (Mandatory Documents)

ભારત સરકારના નિયમો મુજબ, ભૌતિક નકલની સાથે **DigiLocker** અથવા **mParivahan** પર ઉપલબ્ધ ડિજિટલ નકલો પણ કાયદેસર રીતે માન્ય છે.

દસ્તાવેજનું નામ	મહત્વ/કાનૂની જરૂરિયાત
ડ્રાઇવિંગ લાયસન્સ (DL)	વાહન ચલાવવા માટેની કાનૂની પરવાનગી. લાયસન્સ વગર વાહન ચલાવવું એ ગંભીર કાનૂની ગુનો છે.
રજિસ્ટ્રેશન સર્ટિફિકેટ (RC Book)	વાહન આરટીઓ (RTO) માં નોંધાયેલું હોવાનો પુરાવો. તે વાહનની માલિકી દર્શાવે છે.
વાહન વીમો (Insurance)	મોટર વાહન અધિનિયમ મુજબ 'થર્ડ પાર્ટી' વીમો ફરજિયાત છે, પરંતુ આર્થિક સુરક્ષા માટે 'કોમ્પ્રીહેન્સિવ' વીમો સલાહભર્યો છે.
પીયુસી (PUCC)	વાહન નિર્ધારિત પ્રદૂષણ માપદંડોનું પાલન કરે છે તેની ખાતરી આપે છે.
ઓળખનો પુરાવો (ID Proof)	જરૂર જણાય ત્યારે સત્તાવાર વેરિફિકેશન માટે આધાર કાર્ડ અથવા અન્ય સરકારી આઈડી સાથે રાખવું.

૨. મુખ્ય ટ્રાફિક ઉલ્લંઘન અને દંડનું કોષ્ટક (Key Penalties)

દંડની રચના સમજવાથી સ્વ-નિયમન વધે છે.

ઉલ્લંઘનનો પ્રકાર	દંડનીરકમ(રૂપિયામાં)	કાનૂની અસર/ગંભીરતા(Impact Layer)
અતિ ઝડપે ડ્રાઇવિંગ (Overspeeding)	LMV: ₹૧,૫૦૦- ₹૪,૦૦૦ HMV: ₹૨,૦૦૦- ₹૪,૦૦૦	ગુનાની પુનરાવૃત્તિ પર દંડ વધે છે; અકસ્માતનું મુખ્ય કારણ.
દારૂ પીને વાહન ચલાવવું (Drunken Driving)	પ્રથમ વખત: ₹૧૦,૦૦૦ બીજી વખત: ₹૧૫,૦૦૦	બિન-સમાધાનપાત્ર ગુનો. કોર્ટમાં હાજર થવું પડે, જેલની સજા (૬ મહિનાથી ૨ વર્ષ) અને લાયસન્સ રદ થઈ શકે.
હેલ્મેટ વગર ડ્રાઇવિંગ (ડ્રાઇવર અને પિલિયન)	₹૧,૦૦૦	પિલિયન (પાછળ બેસનાર) માટે પણ હેલ્મેટ ફરજિયાત છે. લાયસન્સ ૩ મહિના માટે સસ્પેન્ડ થઈ શકે છે.
રેડ સિગ્નલ જમ્પ કરવો	₹૧,૦૦૦ - ₹૫,૦૦૦	લાયસન્સ સસ્પેન્શન અને ૬ મહિનાથી ૧ વર્ષની જેલની સજા થઈ શકે છે.
લાયસન્સ વગર ડ્રાઇવિંગ	₹૫,૦૦૦	કાયદેસરની ધરપકડ અને વાહન જપ્તીની કાર્યવાહી.
વીમા વગર ડ્રાઇવિંગ	₹૨,૦૦૦ (બીજી વખત ₹૪,૦૦૦)	૩ મહિનાની જેલની સજા થઈ શકે છે.
સીટબેલ્ટ વગર ડ્રાઇવિંગ	₹૧,૦૦૦	વ્યક્તિગત સુરક્ષાનું ઉલ્લંઘન.
રોડ રેગ્યુલેશનનો અનાદર	₹૫૦૦ - ₹૧,૦૦૦	લેન શિસ્ત કે ટ્રાફિક ચિહ્નોનું ઉલ્લંઘન.

3. ગુજરાત ઈ-ચલણ માર્ગદર્શિકા (Gujarat E-Challan Guide)

ગુજરાત સરકારે પારદર્શિતા વધારવા માટે ડિજિટલ સર્વેલન્સ સિસ્ટમ અમલમાં મૂકી છે.

- ઓનલાઇન તપાસ:
 1. ગુજરાત પોલીસ વેબસાઇટ: વાહન નંબર દાખલ કરી ચલણની વિગતો મેળવો.
 2. પરિવહન પોર્ટલ: 'Check Challan Status' હેઠળ DL અથવા વાહન નંબરથી તપાસ કરો.
- ચુકવણીની રીતો:
 - ઓનલાઇન: Google Pay, PhonePe, Paytm અથવા સરકારી પોર્ટલ દ્વારા.
 - ઓફલાઇન: નજીકની RTO કચેરી, ટ્રાફિક પોલીસ સ્ટેશન અથવા માન્ય પેમેન્ટ કિયોસ્ક પર.
- સમય મર્યાદા: ચલણ ઇશ્યૂ થયાના ૬૦ દિવસની અંદર ઇંડ ભરવો અનિવાર્ય છે. વિલંબના કિસ્સામાં કાનૂની કાર્યવાહી અથવા કોર્ટનું સમન્સ આવી શકે છે.

૪. ખોટા ઈ-ચલણ અને તકરાર નિવારણ (Grievance Action Plan)

જો તમને લાગે કે ચલણ ભૂલથી ઇશ્યૂ થયું છે, તો નીચે મુજબ પગલાં લો:

1. પુરાવા એકત્ર કરો: તમારા વાહનનો ફોટો અથવા લોકેશનના પુરાવા તૈયાર રાખો.
2. ઓનલાઇન ફરિયાદ: પરિવહન વેબસાઇટ પર '**Complaint**' ટેબમાં જઈ નામ, DL નંબર અને ચલણ લોકેશન સાથે ફરિયાદ કરો.
3. સ્ટેટસ ટ્રેક કરો: પરિવહન પોર્ટલ પર '**Ticket Status**' લિંક દ્વારા તમારી ફરિયાદની પ્રગતિ તપાસતા રહો.
4. ઓફલાઇન વેરિફિકેશન: જો જરૂર જણાય તો, જે તે RTO કચેરીએ જઈ પુરાવા સાથે રજૂઆત કરો.

૫. પોલીસ પુછપરછ અને અકસ્માત સમયે ફરજો (Duties Under MV Act)

મોટર વાહન અધિનિયમ ૧૯૮૮ હેઠળ ડ્રાઇવરની મહત્વની જવાબદારીઓ:

- કલમ ૧૨૯: ડ્રાઇવર અને પાછળ બેસનાર (પિલિયન) બંનેએ સુરક્ષિત હેલ્મેટ પહેરવું ફરજિયાત છે.
- કલમ ૧૩૦: પોલીસ અધિકારી માંગે ત્યારે લાયસન્સ અને રજીસ્ટ્રેશનના પુરાવા (ભૌતિક કે ડિજિટલ) બતાવવાની ફરજ.
- કલમ ૧૩૨: ટ્રાફિક પોલીસ અથવા સત્તાવાર વ્યક્તિ દ્વારા સિગ્નલ આપવામાં આવે ત્યારે વાહન થોભાવવું અનિવાર્ય છે.
- કલમ ૧૩૩: વાહનના માલિકની ફરજ છે કે જો પોલીસ માંગે તો ડ્રાઇવરની તમામ વિગતો પૂરી પાડવી.
- કલમ ૧૩૪: અકસ્માત સમયે ઘાયલ વ્યક્તિને તબીબી સહાય પહોંચાડવી અને ૨૪ કલાકમાં પોલીસને જાણ કરવી ડ્રાઇવરની પ્રાથમિક ફરજ છે.

૬. પોલીસ અધિકારીની ઓળખ કેવી રીતે કરવી?

રસ્તા પર વાહન રોકતી વખતે નાગરિક પાસે એ જાણવાનો પૂરો અધિકાર છે કે તેની પૂછપરછ કરનાર વ્યક્તિ ખરેખર અધિકૃત છે કે નહીં. મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ ૨૧૩ મુજબ, રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત અધિકારીઓ જ દસ્તાવેજો તપાસવાની સત્તા ધરાવે છે. આ જાણકારી તમને છેતરપિંડીથી બચાવે છે.

- અધિકૃત અધિકારીની ઓળખ: સામાન્ય રીતે યુનિફોર્મમાં રહેલા હેડ કોન્સ્ટેબલ કે તેનાથી ઉપરના રેન્કના અધિકારીઓ જ તપાસ કરી શકે છે.
- ઓળખ કાર્ડ માંગવાનો અધિકાર: જો કોઈ અધિકારી યુનિફોર્મમાં ન હોય, તો કાયદા મુજબ તમે તેમનું 'સત્તાવાર ઓળખ કાર્ડ' (ID Card) જોવાની માંગણી કરી શકો છો. તમારી માંગણી સંતોષ્યા બાદ જ તમારે દસ્તાવેજો બતાવવા જોઈએ.
- જપ્ત કરવાની સત્તા: કલમ ૨૦૬ અને ૨૦૭ હેઠળ, માત્ર અધિકૃત પોલીસ કે મોટર વાહન અધિકારીઓ જ ગંભીર સંજોગોમાં તમારા દસ્તાવેજો જપ્ત કરી શકે છે અથવા વાહન અટકાવી શકે છે.

સલાહ: હંમેશા વિનમ્રતાથી અધિકારીની ઓળખ પૂછો. જો કોઈ વ્યક્તિ અધિકૃત આઈડી કાર્ડ બતાવવાનો ઇનકાર કરે, તો તમે દસ્તાવેજો બતાવવા માટે કાયદેસર રીતે બંધાયેલા નથી. આ નિયમ તમારી સુરક્ષા માટે બનાવવામાં આવ્યો છે.

૭. વય મર્યાદા અને સુરક્ષિત ડ્રાઇવિંગ માટે વ્યૂહાત્મક સલાહ

વય મર્યાદા (Age Limits):

- ૧૬ વર્ષ: ૫૦ સીસી (50cc) સુધીના ગિયર વગરના મોટરસાયકલ માટે (વાલીની સંમતિ જરૂરી).
- ૧૮ વર્ષ: ગિયર વાળા મોટરસાયકલ અને હળવા મોટર વાહન (LMV) માટે.
- ૨૦ વર્ષ: ટ્રાન્સપોર્ટ (વ્યાવસાયિક) વાહનો માટે.

વ્યૂહાત્મક સલાહ (Strategic Advice):

- લેન ડિસિપ્લિન: હાઈવે પર વારંવાર લેન બદલવાનું ટાળો અને યોગ્ય ઇન્ડિકેટરનો ઉપયોગ કરો.
- પાર્કિંગ શિસ્ત: માત્ર નિર્ધારિત પાર્કિંગ ઝોનમાં જ વાહન પાર્ક કરો; નો-પાર્કિંગમાં વાહન પાર્ક કરવાથી ઈ-ચલણ આવી શકે છે.
- ઝીરો ટોલરન્સ: ગુજરાતમાં નશાની હાલતમાં ડ્રાઇવિંગ પ્રત્યે શૂન્ય સહિષ્ણતાની નીતિ છે, જેનું ચુસ્ત પાલન કરો.
- રોડ ચિહ્નો: રસ્તા પરના વળાંક, સ્પીડ લિમિટ અને ભયસૂચક ચિહ્નોને અવગણશો નહીં.

ટ્રાફિક નિયમોનું પાલન એ સભ્ય નાગરિકની ઓળખ છે. ચાલો સુરક્ષિત ડ્રાઇવિંગ દ્વારા ગુજરાતને અકસ્માત મુક્ત બનાવીએ.

Issued in Public Interest by Ukel Foundation.